

amb les soves nuves de llana i els homes amb un tomb de tapaboques. Una noia curiosa que m'han confirmat diferents fonts, és la de que molts homes, abans d'emprendre el camí, s'aturaven a la taberna de can Joan de la Torre, situada davant la casa de la vila actual, a fer la copeta de barreja o ans i comprar quatre carquinyolis als infants i la muller, que rossegaven fent camí per tal de desdójonar-se. Així anaven aplegant-se poc a poc dintre l'església, les colles que venien del poble i les de les masies. Ja al començar les «matines», les cotxes caçades al vespre anterior, eren deixades anar dintre l'església, tan il·luminada com el sistema de cera i oli de la època portuola. Durant tota la missa, —segurament per extrioritzar l'alegria del Nadal— hi havia bastant aldarull, però durant l'adoració de l'Infant Jesús, els cants es barrejaven amb els sons de les trompetes, acordeons i rossinyols, espècie de xiulets de terra cuita que s'acostumaven a comprar en la fira de Santa Llúcia que es celebrava a Sitges expressant d'aquesta manera, tota la joia del Naixement de Jesús.

Acabada la Missa del Gall, amb l'albada o el fred més viu, al sortir de l'església, les converses eren animades i a la plaça no era estrany veure-hi algun grup d'amics que feixin plans per després d'esmorzar, així com diverses famílies desitjant-se mútuament les bones festes.

D'arribada a casa, s'enconia un foc com un infern—valgué l'expressió popular—i tothom s'aplegava al volt de la far, esperant que les flames deixessin pas a les brases, per fer la gran torrada de pa, que juntament amb els manots del gall mort a la vigília, servien per entretenir la gana esperant l'hora del gran àpat.

És una nota típica del Nadal, el costum que tenien els farrers d'obsequiar als seus parroquians amb una cosa rodona, que acostumaven a benedir en la Missa del Gall. També, sembla que en aquell temps, i precisament en el mateix dia de Nadal, al sorono ja passaven a recollir la nova estrona, feliçant les Pasques, i es acompanyaven les cases, que no li donguessin vino o dos còctims com a cosa extraordinària. Per cert, que una d'aquestes felicitacions d'aquella època, escrita en llengua castellana, m'ha estat recitada per un vell de més de 80 anys i no puc resistir la temptació de transcriure-la per ambientar més aquestes notes del Nadal a l'Església Vella.

*«Todas las noches velando,
entre nublado y sereno.»*

*entre llavis y algún trueno,
por las calles voy rodando.
Anuncio de cuando en cuando,
el tiempo y la hora que es
y si algún vecino a la vez
mi auxilio necesita,
voy corriendo donde habita
a servirle con presteza,
Llenos de felicidad,
sin quebrantos ni dolores,
gocen ustedes señores
las Pascuas de Navidad.»*

I com a punt final, una suggerència. Seria molt difícil en els temps actuals una Missa del Gall a l'Església Vella?

P. Carbonell i Grau

(1. La veu popular deia matines, però segurament ve l'en cap. essat «matines»

La Mare de Déu de Gràcia i l'heroi ribetà Andreu Planas

En la partida de Miralpeix, terme de Ribes i actualment Parròquia de Sitges des de 1912, dalt d'un turonet hi ha enclavada l'Ermida de la Mare de Déu de Gràcia, que compta més de vuit segles d'existència, tan lligada a la història de Ribes i de la rodalia com també a la del famós Andreu Planas. Andreu Planas era florentí del senyor del Castell de Ribes, Ramon Mir, qui a la vegada era germà d'Arnau Mir, senyor del Castell de Sant Martí Sarroca.

A començament del segle III esdayngué a Catalunya una invasió dels moros Almuogvíts que, apoderant-se de bona part de Castella la Nova, arribaren al territori català, s'apoderaren del Castell d'Olerdola per sorpresa, i continuant la seva empremta, arribaren a posar setge al Castell de Gelida. L'objectiu principal era arribar a Barcelona.

Refets de la sorpresa els habitants del país, aixecats amb armes, arribaren a tallar les comunicacions entre Olerdola i la Gelda, resultant fallida per els moros l'acció bèlica contra Barcelona; evacuaren el Castell d'Olerdola i, amb el cap moix, s'entornaren alla d'on havien vingut. La primera derrota dels Almogàvits, fou obra principalment dels dos germans Mir, Arnau i Ramon, senyors dels Castells de Sant Martí i Ribes, i dels homes de guerra tals com Andreu Planas, qui actuant en columnes volants, no deixaven als moros un moment de repòs.

Però els Almogàvits no cedien fàcilment; al cap de poc temps, el vali o reït de Saragoça, amb un respectable exercit, a través de l'Aragó i terres lleitanes encara morunes, arribà prop de Martorell; allí l'esperava el Comte de Gerdanya amb gent del Nord de Catalunya i del Penedès; el Comte, amb gran estratègia i per sorpresa, va caure davant l'enemic, aniquilant gran part de l'exercit moro i matà el vali de Saragoça. L'exercit enemic, en gran part desfet, emprengué la retirada cap a Salou, essent hostilitzat gairebé tot el camí, no arribant més que romanalles d'un gros exercit. No faltaria Andreu Planas amb la seva columna capolant els enemics que tant mal havien fet al país.

De l'ocupació del país els havien quedat als Almogàvits dos castells: el de Miralpeix i el de Sant Gervasi, en ells on després es va edificar Vilanova.

La reconquesta d'aquests dos castells va ésser obra exclusiva d'Andreu Planas; ell va reduir els dos, fent presonera la guarnició moro.

Apart dels documents antics, parlen d'Andreu Planas i de les seves gestes el canonge de Barcelona, Corafa, fill de Granelers, en la història que va escriure sobre moltes coses antigues de la diòcesi de Barcelona; la va publicar en la primera meitat del segle XVI. Parla també de les gestes d'Andreu Planas de Ribes, però no sempre és prou exacte, com és ara, quan parla de la data en que va conquerir els dos cas-

---

Nadal

Quina tremolor una ampara
que s'és feta goig en aquest fred d'hivern
i uns als llavis tallats hi ha la llançca
que ens porta l'agraïment?
Als jardins s'han obrert les últimes roses
i l'any que lineix se'n va dient adós:
amb tot el cor raposa
el clar misteri del Naixement de Déu
que sentim a nostra vora
en el record, l'esperança i el present
amb volutal regust de passió i molca
i un contrasentit de fred i neu.
Dintre nostre, en pregonesia,
sentim la pau com els infants,
que sobre Bellem es posà una ostrola,
sobre tot el món s'ha posat Nadal.

Jaume Gómez Puig

---

tells i diu que va ser l'any 1125: en aquesta data feia molt anys que els moros no tenien aquests dos castells.

També recull la llegenda sobre la manera com va prendre el Castell de Miralpeix, segons la comptava el poble en el seu temps, que deia que Andreu Planas havia destacat un de la seva columna i es presentà davant de l'esmentat castell dient als moros que hi havia un peix vora a la platja, tan gros i extraordinari com mai n'havien vist cap. Els moros, tan cànids, segons la llegenda, varen sortir a veure el peix; d'aquesta manera Andreu Planas va entrar al castell i se'n apoderà.

Per donar gràcies a Déu per les victòries conseguides als moros, Ramon Mir i el seu floclinent Andreu Planas, amb els habitants

de Ribes, Sitges i La Geltrú, edificaren com a record i padró l'Ermita de la Mare de Déu de Gràcia o de la Anunciació.

¿Seria una llàstima que es deixés perdre i enrrunar aquest santuari que estotjà tan bells records històrics, i que tanta devoció li professaven els nostres avantpassats!

Fra Josep M.ª Coll, O. P.

L'ESPORT A CASA NOSTRA

En ple Campionat de 2.º Regional

Ens plau recollir en aquestes planes, la magnífica activitat que en la present temporada, està desenvolupant el C. D. RIBAS: en primer lloc per felicitar la tasca ferma i constant dels seus dirigents i l'esforç de tots els jugadors que formen l'equip. Pujar de categoria, va suposar un lleu afany, però mantenir-se en la mateixa significa un continuat esforç de tots els qui formen la família del Club, començant pels seus dirigents, passant pels jugadors i entrenador i acabant pels entusiastes socis i seguidors, que no li regalen el seu entusiasme aplaudiment i ajut econòmic.

Quan escrivim aquestes ratlles, està finalitzant la primera volta d'aquest Campionat de Segona Categoria Regional, Grup F, i el nostre equip, resta en una línia de regularitat, com ho demostra el fet de sumar un punt. Havem perdut i igualat un partit a casa, però n'hem guanyat un a fora i empatat dos, però, amb el ben entès, que el partit guanyat ho fou amb el nostre veí de Sitges que va a la cua de la classificació, i un dels igualats amb un equip de Vilanova, cosa que demostra que tenim un bon conjunt per guanyar els partits de camp propi, però ens falla en els desplaçaments. Serà per equivocar la tàctica? O bé, perquè ja ens contèntem guanyant els partits de casa solament? Reconeixem que havem estat bastant de desgràcia amb les lesions, però a part d'això, hi ha quelcom que no rulla prou bé en l'equip. Si analitzem les ratlles una per una, veurem que la porta es ben segura, que tenim una defensa que forma un bloc massís i difícil de

passar, i una ratlla mitja magnífica, tan en la defensa com en l'atac; tenim una delantera que... aquí es on falla, al nostre entendre, l'engranatge de l'equip. No neguem alguna bona individualitat, però com a ratlla compacte que enllaci amb la resta del conjunt i que xuti amb facilitat a porta, no és regular. Quants gols s'han marcat a fora? Si la memòria no em falla, solament quatre. Si ens excusem en les lesions, hauríem d'admetre que no tenim bons suplents però jo em decanto a creure, que tot plegat es una falla tàctica i potser quelcom psicològica, perquè el mateix conjunt en camp propi guanya.

Es qüestió doncs, de que els jugadors no es dessanimin i no surtin a jugar en els camps foranis amb complexa de derrota. I que consti, que voldria que tothom acceptés aquests comentaris com a crítica constructiva, perquè, cada hu en el seu lloc, dirigents, jugadors i seguidors, segueixin avant amb entusiasme, perquè la consigna, no solament sigui de no baixar de categoria, sino de quedar ben classificats.

4 x —

Guspines

L'alegria de Nadal,
quina alegria fan dolça,
dels llavis devalla al cor,
el cor agrait la copsa
i la fa brollar pels ulls
feta rosada amorosa.
L'alegria de Nadal,
és l'alegria més dolça.

Glòria a Deu, pau a la terra
els Angelets van cantant,
entorn de l'humil Pessebre,
del seu Déu, fet un infant,
Ajuntem nostra lloanca
al concert Angelical,
exultem-lo amb vera joia
la nit santa de Nadal.

Rosa Giralt